

FOR RETFÆRDIG OG VARIG FRED

KVINDERNES INTERNATIONALE KONGRES I HAAG 28. APRIL - 1. MAI 1915

Indhold:

Den norske komite.

Kongressen.

Kvindernes Internationale Komite
for varig Fred.

Rapport fra kongressens utsen-
dinger til regeringerne.

Franske kvinders brev til tyske
kvinder.

Tyske kvinders petition til riks-
kansler Bethmann-Hollweg.

Engelske kvinders manifest.

Østerrikske kvinders manifest i
anledning aarsdagen for kri-
gen o. s. v.

Paul Otlet: La os hæve handlingens fane.

Romain Rolland: Appel til kvinderne.

.....

BERETNING FRA DEN NORSKE KOMITE

.....
Enhver som kjøper vort hefte støtter
kvindernes internationale arbeide for varig fred.

PRIS 50 ØRE

Bruk

Kristiania Visergutkontor

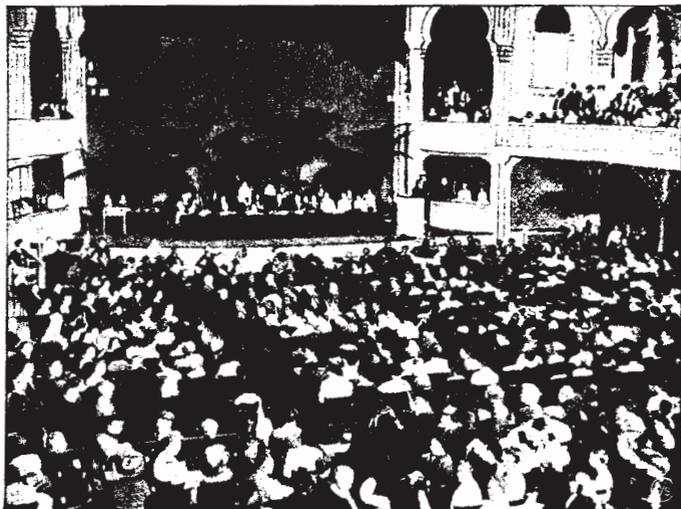
til at besørge Deres Reisetøi.

Det er ubetinget billigst.

Fr. Tønder-Olsen.

FOR RETFÆRDIG OG VARIG FRED

KVINDERNES INTERNATIONALE KONGRES I HAAG 28. APRIL — 1. MAI 1915

Indhold:

Den norske komite.	⋮	Franske kvinders brev til tyske kvinder.
Kongressen.	⋮	Tyske kvinders petition til rikskansler Bethmann-Hollweg.
Kvindernes internationale Komite for varig Fred.	⋮	Engelske kvinders manifest.
Rapport fra kongressens utsendinger til regeringerne.	⋮	Østerrikske kvinders manifest i anledning aarsdagen for krigens o. s. v.

Paul Otlet: La os hæve handlingens fane.

Romain Rolland: Appel til kvinderne.

*****

BERETNING FRA DEN NORSKE KOMITE

.....

Enhver som kjøper vort hefte støtter
kvindernes internationale arbeide for varig fred.

Den store interesse norske kvinder viste likeoverfor *Kvindernes Internationale Kongres i Haag*, dels ved at gi sin tilslutning til den til Kongressen avsendte sympatiadresse, dels ved at skaffe midler til en representation fra Norge, gjorde, at *Komiteen for tilslutning til Kvindernes Internationale Kongres i Haag* ansaa det som sin pligt at gi en fuldstændigere beretning om Kongressen og det arbejde, som efter denne er optat av kvinderne i de forskjellige land, samt avlægge offentlig regnskap for det indkomne pengebeløb (henvend 2000 kroner).

Vi overrækker herved dette skrift med tak til de kvinder, som ved sin sympati og ved sin økonomiske støtte gjorde det mulig for vort land at bli repræsenteret ved *Kvindernes Internationale Kongres i Haag 28. april - 1. mai 1915*.

Tillike tillater vi os at rette en tak til Nobelinstituttet, som stillet Nobelsalen til disposition for komiteens moter.

Komiteen for Tilslutning til Kvindernes Internationale Kongres i Haag. Komiteens dannelse.

Da ingen av vore større kvindeorganisationer kom til at ta initiativet til en tilslutning fra Norge til *Kvindernes Internationale Kongres i Haag*, besluttet endel interesserte kvinder at forsøke nedsat en komite med dette for øie. I den hensigt blev der derfor av dr. Emily Arnesen git en redegjørelse for kongressens program paa et offentlig møte i Universitetets festsal 29. mars. (Dette møte var sammenkaldt av Norske Kvinders Nationalraad og Norske Kvinders Fredsforbund for at redegjøre for kvindernes fredsbestræbelser her hjemme og i utlandet. Nationalraadets formand var hovedtaler.) Da der paa dette møte fremkom en uttalelse fra forsamlingen om tilslutning til kongressen indbød dr. Arnesen sammen med fru Randi Blehr til et engere møte i Nobelsalen 7. april.

Der konstituertes et *arbeidsutvalg for tilslutning til Kvindernes Internationale Kongres i Haag*. Til formand valgtes dr. Emily Arnesen.

Utvalget bestemte:

- 1) At offentliggjøre et oprop i landets aviser til norske kvinder om at slutte sig til kongressen, dels ved at sende repræsentanter, dels ved at undertegne en sympatiadresse.
- 2) At rette en henvendelse til de større kvindeorganisationer om at utpeke de kvinder som man ønsket at foreslaa som delegeret til kongressen.
- 3) Paa grundlag av kongressens program at utarbeide et forslag til mandat for de delegerede.

Dette arbejde blev fordelt paa 3 komiteer: Pressekomiteen (Emily Arnesen, Hanna Isaachsen, Martha Larsen), programkomiteen (Dagny Bang, Louise Keilhau, Gina Krog), finanskomiteen (Randi Blehr, Ellen Gleditsch (formand), Ida Løken, Marie Ottesen).

Næste møte holdtes 16. april, likeledes i Nobelsalen. Foruten de til forrige møte tilkaldte var desuten tilkaldt repræsentanter for de kvindeorganisationer i Kristiania (den knappe tid tillot ikke, at man henvendte sig til andre), som man hadde sendt henvendelse til om at foreslaa delegerede. Disse sammen med det oprindelige arbeidsutvalg dannet *Komiteen for tilslutning til Kvindernes Internationale Kongres i Haag*. Denne kom saaledes til at bestaa av: Emily Arnesen, Dagny Bang, Randi Blehr, Valentine Dannevig, Maria Dehli, Henny Dons, Ellen Gleditsch, Engel Hansteen, f. Heiberg, Aagot Holtfodt, Pauline Horst, Fredrikke Hoe, Hanna Isaachsen, Louise Keilhau, Carla Kjendlie, Marie Kjøseth, Gina Krog, Martha Larsen, Helene Lassen, Ida Løken,

Marie Mathisen, Mariane Nærup, Marie Ottesen, Anna Rogstad, Dorothea Schjoldager, Camilla Skotvedt, Agnes Martens Sparre, Olga Thinn, Othilie Tonning, Martha Tynæs, Othilde Utheim, Gunhild Ziener.

Paa motet blev fremlagt redegjørelse fra de forrige gang nedsatte komiteer.

Pressekomiteen havde offentliggjort det paa forrige møte bestemte oprop. Dette var undertegnet foruten af komiteens medlemmer af følgende damer: Pauline Bjørnstad, Kristine Bonnevie, Theodora Hagerup Bull, Lucy Egeberg, Esther Fett, Beda Granquist, Gudrun Grieg Hambro, Johanne Horn, Karen Grude Koht, Aadel Lampe, Bertha Morgenstjerne, Lilla Mørch, Ragna Nielsen, Fernanda Nissen, Elise Sem. (Naar der i dette oprop ikke er tat med kvinder utenfor Kristiania, skyldes dette den knappe tid, som gjorde det umulig at rette nogen henvendelse til dem.)

Programkomiteens forslag til mandat for de eventuelle delegerte blev godkjendt. Mandatets væsentligste forpligtelse gik ut paa, at de delegerte skulde stemme mot posten paa kongressens program angaaende henstilen til magterne om straks at faa istand en vaabenstilstand og fremsatte fredsbedingungen.

Tiltrods for finanskomiteens oplysning om, at der kun var indkommet penge til reiseutgifter for 2-3 delegerte (300 kroner pr. person) bestemte man at vælge 4 delegerte og 2 suppleanter i haab om, at det skulde lykkes at reise det resterende beløp.

Valgt blev (r. Ellen Gleditsch (22 stemmer), dr. Emily Arnesen (19), Louise Keilhau (19), dr. Dagny Bang (18), Valentine Dannevig (9), Hanna Isaachsen (8). Alle reiste undtagen frk. Gleditsch, som i sidste øieblik fik forfald.

Endelig bestemtes paa samme møte ikke at opløse *Komiteen for tilslutning til Kvindernes Internationale Kongres i Haag*, for man fik se resultaterne fra kongressen, og man nedsatte et arbejdsutvalg bestaaende av Martha Larsen og Camilla Skotvedt, som skulde ordne med inddragningen av sympatiadressen og sammen med finanskomiteen besørge de løpende forretninger under de delegertes fravær.

Sympatiadressen, som i løpet av ca. 8 dage var blit undertegnet av henimot 24 000 kvinder, sendtes telegrafisk til kongressen. Særskilte hilsningstelegrammer sendtes fra Kristiania Lærerindeforening og Kristiania Kvindelige Handelsstands Forening. Desuten overrakte Norske Kvinders Fredsforbund, sammen med en telegrafisk hilsen og en adresse, Bjørnsøns «Fred», oversat til tysk av fru Amélie Goldschmidt.

I anledning av at Rosika Schwimmer og endel amerikanske delegerte opholdt sig i Kristiania et par dage paa gjennomreise til kongressen, foranstaltet komiteen sammen med Norske Kvinders Fredsforbund et offentlig møte 19. april i Nobelsalen, hvor Rosika Schwimmer og flere av de amerikanske delegerte talte. I dette møte og i den festlige sammenkomst om aftenen i Grand var flere fremstaaende politikere, bl. a. utenriksministeren, tilstede.

De delegerte.

Til komiteens 5 delegerte, som hadde valgt fru Keilhau til ordfører, sluttet sig de andre norske delegerte.¹

I Kjøbenhavn møtte man de fleste av de danske delegerte. Undervels traf man ogsaa de svenske. Man hadde saaledes anledning til sammen at diskutere kongressens arbeidsprogram, og det viste sig snart, at samtlige de 3 nordiske landes repræsentanter hadde mandat til at stemme mot den tidligere nævnte post om vaabenstilstand. De skandinaviske repræsentanter besluttet derpaa at holde et møte umiddelbart efter ankomsten til Haag, for at enes om en fælles optræden i denne sak og i andre spørsmaal. Av de norske delegerte blev fru Keilhau og frk. Arnesen valgt ind i resolutionskomiteen, som bestod av 2 medlemmer fra hvert land, og som efter kongressens aapning fungerte som dennes eksekutivkomite.

¹ De andre norske delegerte var: Elida van Damm-Luth (for Lærerindeforeningen), Signe Mohr (for Oddfellowlogen), Fredrikke Borchgrevink, f. Hagerup (for Lillehammer Kvinderaad). Som privat deltager møtte Fredrikke Mørck og anmeldt var desuten Martha Larsen, Ellen Gleditsch og Othilie Tonning.

Møter efter kongressen.

Straks de norske delegerte var kommet hjem holdtes møte 12. mai i Nobelsalen. I dette meddelte først fru Keilhau endel indtryk fra resolutionskomiteen, hvorpaa dr. Arnesen oplæste den av hende utarbeidede beretning om kongressen, som blev publicert i de fleste aviser den følgende søndag.

Offentlig møte bestemtes og planlagdes til 18. mai.

Derpaa overdroges det dr. Arnesen at utgi en beretning om komiteen tillikemed en fullstændigere redegjørelse om kongressen.

Da kongressen hadde besluttet, at der skulde sammenkaldes en international kvindekongres under fredsförhandlingerne — og man desuten ventet kongressens utsendinger — blev det bestemt, at *Komiteen for tilslutning til Kvindernes Internationale Kongres i Haag* skulde vedbli at bestaa for at danne det nødvendige centrum herfor.

De tiloversblevne pengemidler (ca. 300 kr.) stilledes til disposisjon, bl. a. til repräsentation og til trykningsomkostninger ved den nævnte beretning.

18. mai holdtes offentlig møte i Nobelsalen, sammenkaldt av komiteen og Norske Kvinders Fredsforbund, hvor fru Randi Blehr indledet. Komiteens formand var paa grund av sykdom forhindret fra at delta. Møtets hovedtaler var dr. Dagny Bang, som ga et interessant og fængslende billede av Haagerkongressen. Fru Louise Keilhau berettet om arbeidet i kongressens resolutionskomite. De øvrige delegerte, Valentine Dannevig og Hanna Isaachsen, meddelte endel reiseindtryk fra Tyskland og Holland. Møtet sluttet med at fru Blehr læste op Bernerburraets fredsmanifest, som forsamlingen sluttet sig til.

25. september holdtes møte i Nobelsalen for nærmere at fastsætte komiteens fremtidige opgaver. *5-medlemsgruppen* som i overensstemmelse med opfordring fra *International Women's Committee for Permanent Peace* i mellemtiden (8. juni) var blit dannet ved, at de to selvskrevne medlemmer (L. Keilhau og E. Arnesen) optok 3 nye medlemmer (Martha Larsen, Ellen Gleditsch, Valentine Dannevig), foreslog, at komiteen skulde fortsætte at være centrum for det arbejde, som Haagerkongressen hadde indledet. De to nærmest foreliggende opgaver var:

1. At faa istand et valgapparat, hvorefter valget av delegerte til Kvindernes Internationale Kongres samtidig med fredsförhandlingerne kunde foregaa saaledes, at dette blev et uttryk for det hele land.
2. At opfordre alle landets kvindeorganisationer til, i tilslutning til *International Women's Committee for Permanent Peace*, at opta arbejde for internationale tvistigheters avgjørelse ved fredelige midler.

Et forslag fra frk. Anna Rogstad om at *Norske Kvinders Fredsforbund* skulde overta disse hverv faldt mot forslagstillerens og frk. G. Krogs stemme. Og da en forespørsel til Fredsforbundets styre om idetmindste at overta arbeidet med punkt 2 blev besvaret med, at Forbundet ikke selv vilde gjøre dette men støtte komiteen i dens bestrebelsler herfor, blev det hele overdrat til et arbeidsutvalg nedsat av komiteen og bestaaende av Dagny Bang, Ellen Gleditsch, Aagot Holtfodt, Marie Kjølsest og Martha Larsen.

Regnskap.

Indtægt:

Indkommet ved bidrag fra kvinde- organisationer og private	kr. 1937.10
---	-------------

Utgift:

Utsending av delegerte til Haag . .	kr. 1416.15	
Trykning og forsendelse av sym- patiadresse og opprop	" 85.85	
Telegrammer og møter:		
før kongressen	" 69.05	
etter	" 16.00	
Repræsentation	" 102.10	" 1689.15
Beholdning		" 247.95
		<u>kr. 1937.10</u>

Kristiania i september 1915.

Marie Ottesen.

Revidert: *Aagot Holtfodt.*

Resolutionskomiteen i Haag.

Kvindernes Internationale Kongres i Haag 28. april—1. mai 1915.

Præsident: Jane Addams (Forenede Stater).

Eksekutivkomiteens medlemmer: Jane Addams, Fannie Fern Andrews (Forenede Stater), Dr. Aletta Jacobs, Hanna van Biema-Hymans, Dr. Mia Boissevain (Holland), Chrystal Macmillan, Kathleen Courtney (Storbritanien & Irland), Dr. Anita Augspurg, Lida Gustava Heymann (Tyskland), Vilma Glücklich, Rosika Schwimmer (Ungarn), Eugénie Hamer, Marguérite Sarten (Belgien), Leopoldi Kulka, Olga Misar (Østerrike), Rosa Genoni (Italien), Thora Daugaard, Clara Tybjerg (Danmark), Anna Kleeman, Emma Hansson (Sverige), dr. Emily Arnesen, Louise Keilhau (Norge).

Utgifterne ved kongressen er bestridt av hollandske, tyske og engelske kvinder, hver med ¹ 3.

Antallet av deltagere i Kongressen beløp sig til henved 2000. Av repræsentanter fra de forskjellige land var der fra Tyskland 28, Østerrike 6, Ungarn 10, Storbritanien 180¹, Belgien 5, Italien 1, Nederlandene 1000, Danmark 6, Norge 7, Sverige 16, Forenede Stater 47, Canada 2.

Jane Addams.

¹ Av disse hadde kun 20 faat pas av regjeringen. Dampskibsforbindelsen var imidlertid avbrutt under hele kongressen, saa ingen kunde komme. Kun de to damer i resolutionskomiteen, Miss Macmillan og Miss Courtney kom saaledes til alene, sammen

Kongressen aapnedes av dr. Aletta Jacobs, den forberedende komites formand, hvorpaa Miss Macmillan, formanden i resolutionskomiteen, fremla en redegjørelse. Av denne fremgik, at det oprindelige arbeidsprogram hadde undergaat endel forandringer. Desuten blev de grundsætninger præcisert, alle maatte vedkjende sig, som vilde delta i kongressen. Alle maatte saaledes nære overbevisning om: 1) at fremtidige internationale tvistigheter kunde avgjøres ved fredelige midler, 2) at politisk stemmeret burde utvides til kvinder.

Aletta Jacobs.

Chrystal Macmillan.

Derpaa tok forhandlingerne sin begyndelse. Da de engelske delegerte paa grund av den pludselig avbrutte dampskibsforbindelse mellem Holland og England endnu ikke var kommet, vedtok man, i haab om at de senere vilde indtræffe, først at stemme over følgende resolutioner, som paa grund av den almenmenneskelige og almenkvindelige følelse disse var uttryk for, maatte antas at anerkjendes av alle. Disse blev samtlige vedtat uten debat:

Protest. Vi kvinder, samlet til international kongres, protesterer mot krigens vanvid og rædsel, mot dens meningsløse ofre av menneskeliv og ødelæggelser av saa meget, som menneskeheten har brukt aarhundreder til at oppbygge.

(Foreslaat av Louise Keilhau (Norge) og støttet av Ida Jens (Tyskland).)

Kvinders lidelser i krig. Den internationale kvindekongres benægter den paastand, at kvinder kan beskyttes under

---

med et par andre, der var kommet ad andre veie, deriblandt Mrs. Pethick Lawrence, at representere England.

Kongressens samtlige resolutioner blev imidlertid vedtat paa et stort møte i London, da den deputation, som skulde overbringe den engelske regjering kongressens resolutioner, ankom dit. (Se side 23.)

de forhold, som en moderne krigsførelse medfører. Den protesterer kraftig mot de skjændigheder som kvinder er utsat for i krigstider, især mot den rædselsfulde voldtægt som følger med alle krige.

(Foreslaat av Lida Gustava Heymann (Tyskland) og støttet av Thora Daugaard (Danmark).)

Opdragelse av barn. Den internationale kvindekongres hævder indtrængende nødvendigheten av at lede barns opdragelse saaledes at deres tanker og ønsker rettes mot det ideal at bygge freden.

(Foreslaat av Vilma Glücklich (Ungarn) og støttet av Rosa Genoni (Italien).)

Efter vedtagelsen av disse resolutioner begyndte en længere debat om principer for varig fred, om internasjonalt samarbeide samt om, hvorledes man skulde opta en aktion for en hurtig og retfærdig fredsslutning. Denne diskussion resulterte i følgende resolutioner:

Kathleen Courtney.

Prinsiper for varig fred. Internasjonalt samarbeide¹.

A. Principer for varig fred.

Respekt for nationalitet. Den internationale kvindekongres, som anerkjender folkenes ret til selvstyre, hævder, at ingen landavstaelse maa finde sted uten indbyggernes (mænds og kvinders) samtykke². Autonomi og demokratisk styre maa ikke negtes noget folk, som kræver det.

(Foreslaat av prof. Emily Balch (Forenede Stater) og støttet av dr. Anita Augspurg (Tyskland).)

Mægling og voldgift. Den internationale kvindekongres, som mener, at krig er fornegelse av fremskridt og civilisation, henstiller til alle landes regjeringer at bli enige om at henskyte fremtidige tvistigheter til mægling og voldgift.

(Foreslaat av Rosika Schwimmer (Ungarn) og støttet av dr. Aletta Jacobs (Holland).)

¹ Kun endel av kongressens resolutioner har tidligere været offentliggjort i dagspressen.

² Paa interpellation fra belgiske kvinder erklærte kongressen ved enstemmig votering, at den ikke anerkjendte erobringens ret.

Internationalt press. Den internationale kvindekongres henstiller til alle landes regeringer at komme overens om at utøve socialt, moralsk og økonomisk tryk likeoverfor det land, som griper til vaaben istedenfor at henskyte sin sak under mægling og voldgift.

(Foreslaat av Thora Daugaard (Danmark) og støttet av Olga Misar (Østerrike).)

Demokratisk kontrol av utenrikspolitikken. Da krig i almindelighet ikke skyldes folkenes store masse, men har sit utspring fra grupper, som representerer særinteresser, henstiller den internationale kvindekongres, at utenrikspolitikken skal underlægges demokratisk kontrol og erklærer samtidig, at den anerkjender kun det demokratiske system, som indbefatter like politiske rettigheter for mænd og kvinder.

(Foreslaat av dr. Anita Augspurg (Tyskland) og støttet av dr. Dagny Bang (Norge).)

Kvinders politiske rettigheter. Da en forenet indflydelse av kvinder fra alle land maa antas at være en av de sterkeste kræfter til at forebygge krig, og da kvinderne kun kan ha fuldt ansvar og øve effektiv indflydelse, naar de har samme politiske rettigheter som mænd, saa fordrer den internationale kvindekongres politisk frigjørelse for kvinder¹.

(Foreslaat av Kathleen Courtney (Storbritanien) og støttet av dr. Mia Boissevain (Holland).)

B. Internationalt samarbeide.

3dje Haagerkonferance. Den internationale kvindekongres kræver indtrængende, at en 3dje Haagerkonferance sammenkaldes umiddelbart efter krigen.

(Foreslaat av Frau Selenka (Tyskland) og støttet av dr. Fril. Rotten (Tyskland).)

International organisation. Den internationale kvindekongres opfordrer paa det indstændigste til at der organiseres et nationernes samfund paa grundlag av fredelig samvirke. Herunder indgaar:

- a) Oprettelse av en *permanent international domstol* som en videre utvikling av voldgiftsdomstolen i Haag for at avgjøre spørsmåal eller tvistigheter av retslig art, som maatte opstaa ved tolkning av traktatrettigheter og folkerettslige bestemmelser.
- b) Oprettelse av en *permanent international konferance* som en videre utvikling av Haagerkonferancens oppbyggende arbeide med regelmæssige møter, hvori ogsaa kvinder skal delta, for at behandle, ikke regler.

¹ Under diskussionen om disse principer fremkom der fra det hollandske Anti-Oorlog-Raad ved dr. Bakker van Bosse forslag om at erstatte de 4 første resolutioner med det minimumsprogram, som Centralorganisationen for varig fred netop hadde vedtat. Men kongressen fandt av forskjellige grunde ikke at kunne gaa med paa dette. (Dette program har sammen med et opprop fra den norske komite været publicert i norske aviser 27. juli dette aar.)

for krigsførsel, men praktiske forslag for videre internationalt samarbeide mellem staterne. Denne konference bør være saaledes sammensat, at den kan formulere og hævde de principer for retfærdighed, billighed og velvilje, hvorved bedre forståelse kan vækkes for undertrykte folkesamfundes kamp, og hvorved ikke bare stormagternes og de smaa nationers, men ogsaa de svakere lands og de primitive folkeslags interesser og krav litt efter hvert kan ordnes under en oplyst international opinion.

Denne internationale konference skal opnævne et *permanent raad for mægling og undersøkelse* af internationale tvistigheder, som maatte opstaa ved økonomisk konkurrence, handelsekspansion, befolkningstilvekst og forandringer i sociale og politiske forhold.

(Foreslaat av F. Fern Andrews (Forenede Stater).)

Almindelig avvæbning. Den internationale kvindekongres, som forfægter almindelig avvæbning, men er klar over, at dette kun kan opnaas ved international overenskomst, opfordrer alle landes regjeringer til som et første skridt i denne retning at komme overens om at overta vaaben- og ammunitionstilvirkningen og at stille al international handel dermed under kontrol. Kongressen ser i den private fortjeneste, de store vaabenfabriker gir, en mægtig hindring til at faa krig avskaffet.

(Foreslaat av Mrs. Pethick Lawrence (Storbritanien) og støttet av dr. Anita Augspurg (Tyskland).)

Handel og kapitalanbringelse.

a) Den internationale kvindekongres kræver, at der i alle land skal være handelsfrihet, at alle hav skal være fri og at alle handelsruter skal være aapne paa samme betingelser for alle nationers skibsfart.

b) Da kapitalanbringelse av et lands borgere i et andet land og de krav som følger derav ofte viser sig at foranledige internationale forviklinger, uttaler den internationale kvindekongres sig for, at saadan kapitalanbringelse i videst mulig utstrækning gjøres paa kapitalistens egen risiko og uten krav paa beskyttelse fra hans lands regjering.

(Foreslaat av Miss Brackenridge (Forenede Stater).)

Hemmelige traktater. Den internationale kvindekongres kræver, at hemmelige traktater skal erklæres ugyldige, og at ved ratifikation av fremtidige traktater skal hvert lands lovgivningsmyndighet idetmindste delta i godkjendelsen av disse.

Videnskabelige studiekommissioner og konferencer. Den internationale kvindekongres anbefaler, at der dannes nationale studiekommissioner, som skal møtes til internationale konferencer med det formaal for øie, videnskabelig at utarbeide de principer og betingelser for varig fred, som kan bidra til at utvikle et internationalt forbund. Disse kommissioner og konferencer skal anerkjendes av regjeringerne, og kvinder skal være medlemmer.

(Foreslaat av Rosa Genoni (Italien).)

Kvinder i national og international politik. Den internationale kvindekongres erklærer det av væsentlig betydning, baade nationalt og internationalt, at gjennomføre princippet om at delagtiggjøre kvinder i borgerlige og politiske rettigheter og forpligtelser paa samme maate som mænd.

(Foreslaat av dr. Anita Augspurg (Tyskland) og støttet av Chrystal Macmillan (Storbritanien).)

Repræsentation ved den kommende fredskonferance. Den internationale kvindekongres kræver, at repræsentanter for folket, saavel kvinder som mænd, skal delta i den konferance, som skal utarbeide grundprinciperne for fredsförhandlingerne efter krigen.

(Foreslaat av Vilma Glücklich (Ungarn) og støttet av Leop. Kulka (Østerrike).)

Kvinderne og fredskonferancen. Den internationale kvindekongres kræver i fredens og civilisationens interesse at den konferance som skal utarbeide grundlaget for fredsförhandlingerne efter krigen, skal fatte en resolution om nødvendigheten av i alle land at utvide den politiske stemmeret til kvinder.

(Foreslaat av Chrystal Macmillan (Storbritanien) og støttet av Mevr. van Italie (Holland).)

Aktion for fred.

Denne internationale kongres av kvinder av forskjellige nationer, klasser, trosbekjendelser og partier forener sig om at uttale sin medfølelse med alle dem som lider og som kjemper for sit land eller arbeider under krigens byrder, av hvad nationalitet de end er.

Siden massen av folket i hvert av de land, som nu er i krig, selv tror, at de kjemper, ikke som angripere men i selvforsvar og for sin nationale eksistens, saa kan der ikke

Belgiske kvinder paa kongressen.

være nogen uforsonlige modsætninger mellem dem, og deres fælles idealer kan danne grundlaget for en høisindet og ærefuld fred.

Kongressen anmoder derfor indstændig alle regjeringer om at stanse denne blodsutgydelse og begynde fredsun-derhandlinger. Den kræver at den fred som følger maa bli varig og derfor grundlægges paa retfærdige principer, indbefattende de, som er vedtat i kongressens resolutioner¹ nemlig:

1. At intet territorium avstaaes uten indbyggernes (mænds og kvinders) samtykke, og at erobringens ret ikke anerkjendes.
2. At autonomi og demokratisk styre ikke negtes noget folk.
3. At alle nationers regjeringer maa komme overens om at henvise fremtidige internationale tvistigheter til mægling og voldgift og at utøve socialt, moralsk og økonomisk press likeoverfor det land som vil gripe til vaaben.
4. At utenrikspolitikken maa underlægges demokratisk kontrol.
5. At kvinder maa erholde like politiske rettigheter med mænd.

(Foreslaat av Rosika Schwimmer (Ungarn) og støttet av Thora Daugaard (Danmark).)

Vedvarende mægling. Den internationale kvindekongres beslutter at anmode de neutrale land om uopholdelig at ta initiativet til at sammenkalde en konference av neutrale nationer, som straks skal tilbyde vedvarende mægling. Konferansen skal anmode hver av de krigførende stater om forslag til en overenskomst og den skal under enhver omstændighet forelægge for hver av de krigførende stater samtidig, rimelige forslag som grundlag for fredsforhandlinger.

(Foreslaat av Rosika Schwimmer og støttet av Julia Grace Wales (Forenede Stater) og av Mrs. Pethick Lawrence (Storbritanien).)

Utsendinger til regjeringerne. For at opfordre regjeringerne til at stanse denne blodsutgydelse og faa istand en retfærdig og varig fred sender den internationale kvindekongres utsendinger som skal overbringe kongressens resolutioner til de krigførende og neutrale nationers regjeringer i Europa og til præsidenten i de Forenede Stater.

Disse utsendinger skal være kvinder baade fra neutrale og krigførende nationer, opnaevnt av kongressens internationale komite. De skal meddele resultatene av sit opdrag til *Kvindernes Internationale Komite for Varig Fred* som grundlag for videre handling for denne.

(Foreslaat av Rosika Schwimmer (Ungarn) og støttet av Rosa Genoni (Italien).)

---

¹ Se resolutionerne om "Prinsipper for varig fred", side 9.

International kvindekongres under fredsforhandlingerne. Den internationale kvindekongres bestemmer, at der skal holdes et internationalt møte av kvinder paa samme sted og paa samme tid som den konferance av magterne, der efter krigen skal utarbeide forhandlingsgrundlaget for en fredsslutning, i den hensigt at fremlægge praktiske forslag for denne konferance.

(Foreslaat av Chrystal Macmillan (Storbritanien).)

Kvindernes Internationale Komite for Varig Fred.

Den internationale eksekutivkomite fik av kongressen mandat til at vedbli at bestaa og paalas det hverv at sammenkalde det av Haagerkongressen bestemte *internationale kvindemøte samtidig med magternes fredskonferance* samt at motta utsendingernes rapport og foreta de skridt, som resultatet av disses opdrag hos regjeringerne maatte foranledige.

Umiddelbart derefter foreslog kongressens komite, at antallet av delegerte til det nævnte internationale møte skulde sættes til 20 fra hvert land med 10 suppleanter.

Desuten foreslog den, at der skulde dannes en *Kvindernes Internationale Komite for Varig Fred* ved at opta 3 nye medlemmer fra hvert land, som sammen med de 2 medlemmer fra kongressens internationale komite skulde danne en *nationalgruppe paa 5*.

Programmet for *Kvindernes Internationale Komite for Varig Fred* er 1) at arbeide for, at en international kvindekongres kan komme istand under fredsunderhandlingerne, 2) at organisere tilslutning til Haagerkongressens resolusjoner.

For at gjennomføre dette program foreslaar den derfor, at der i hvert land dannes:

1. En *spécialkomite* for at organisere valget av delegerte til den internationale kvindekongres under fredsforhandlingerne (valgorganisationskomite).
2. En *landsforening*, hvor alle, som vil gjøre propaganda for kvinders politiske stemmeret og for internationale tvistigheteters avgjørelse ved fredelige midler, kan bli medlemmer.

En saadan forening har at betale 25 frc. til den internationale kasse og ellers forsøke at reise saa store beløp som mulig til de internationale utgifter.

Deputationen i Norge. (Utenfor slottet).

Efter kongressen.

Kongressens utsendinger i Norge.

De utsendinger som skulde overbringe kongressens resolusjoner til regjeringerne i de nordiske lande og Rusland kom til Kristiania 29. mai. Deputationen bestod av Chrystal Macmillan (Storbritanien), Rosika Schwimmer (Ungarn), prof. Emily Balch (Forenede Stater) og C. Ramondt-Hirschmann (Holland).

Samme dag utsendingerne kom, improvisertes om eftermiddagen et møte for dem med medlemmer fra den norske komite og hr. generalsekretær Lange. Her forefaldt meningsutvekslinger av stor interesse angaaende Anti-Oorlog-Raad og kongressens programmer.

Om aftenen hadde komiteen og Norske Kvinders Fredsforbund arrangert en mottagelse (adgang for alle) i Rococco-salen i Grand, hvor fru Blehr fungerte som vertinde.

Deputationens samtlige deltagere talte med tro og begeistring om kongressen og dens betydning.

Mandag 31. mai hadde deputationen audiens hos kongen og utenriksministeren og dagen efter hos statsministeren samt tilfjelle foretræde for stortingets præsidentskap.

30. juni kom Miss Macmillan tilbake fra Rusland og hadde atter foretræde for utenriksministeren. Deputationens øvrige medlemmer tok veien over Kjøbenhavn, hvor de erholdt audiens hos utenriksministeren, til Amsterdam.

I Amsterdam møttes deputationen fra Rusland og de nordiske lande med den deputation, som hadde været hos de øvrige europæiske landes regjeringer og i Amerika, for at utarbeide rapport over resultatet av sine reiser (se side 16).

29. juli ankom Rosika Schwimmer for at overbringe den norske utenriksminister beretning om resultatet av deputationernes foretræde hos de krigførende og neutrale regjeringer.

Tillike konfererte hun med medlemmer av det norske Anti-Oorlog-Raad og Stortingets fredsgruppe, samt gav meddelelser til formanden i den norske gruppe av *»Kvindernes Internationale Komite for Varig Fred«*.

13. august mottok formanden i ovennævnte gruppe fra styret for *»Kvindernes Internationale Komite for Varig Fred«* nedenstaaende rapport til offentliggjørelse:

Rapport fra kongressens utsendinger til regjeringerne.

Umiddelbart efter Kvindernes Internationale Kongres i Haag 28. april--1. mai 1915 reiste de utsendinger som var valgt av denne kongres til de europæiske regjeringer for at overbringe de vedtagne resolusjoner.

De valgte utsendinger var; Jane Addams (Forenede Stater) kongressens præsident, Aletta Jacobs præsident i den hollandske arrangementskomite, Emily Balch (Forenede Stater), Ellen Palmstiærne (Sverige), C. Ramondt-Hirschmann (Holland) -- alle repræsenterende neutrale land. Rosa Genoni (Italien), hvis land endnu var neutralt, da hun blev valgt. Chrystal Macmillan (Storbritanien) og Rosika Schwimmer (Ungarn).

Utsendingerne blev mottat av følgende repræsentanter for de krigførende regjeringer: Førsteminister Asquith og utenriksminister Sir Edward Grey, London; rikskansler von Bethmann-Hollweg og utenriksminister Jagow i Berlin; førsteminister Stuergh og utenriksminister Burian i Wien og førsteminister Tisza i Buda-Pest; førsteminister Salandra og utenriksminister Sonino i Rom; førsteminister Viviani og utenriksminister Delcassé i Paris; utenriksminister d'Avignon i Havre samt utenriksminister Sasonoff i Petrograd -- i den orden hvori de er nævnt.

Utsendingerne blev ogsaa mottat av følgende repræsentanter for neutrale regjeringer: Førsteminister Cort van den Linden og utenriksminister Loudon i Haag; førsteminister Zahle og utenriksminister Scavenius i Kjøbenhavn; kong Haakon, statsminister Knudsen, utenriksminister Ihlen og de 4 stortingspræsidenter Løvland, Aarstad, Castberg og Jahren i Kristiania; utenriksminister Wallenberg i Stockholm; præsident Motta og utenriksminister Hoffmann i Bern.

Deputationens medlemmer hadde ogsaa et uofficielt (d. v. s. uten mandat fra kongressen) foretræde for paven.

Ved overrækkelsen av kongressens resolusjoner til de forskjellige regjeringer la deputationen særlig vegt paa den resolution, som henvender sig til de neutrale stater om straks at ta initiativet til at sammenkalde en permanent mæglingskonferance. Resolutionen lyder:

»Den internationale kvindekongres beslutter at anmode de neutrale land om uopholdelig at ta initiativet til at sammenkalde en konferance av neutrale nationer som straks skal tilbyde vedvarende mægling. Konferancen skal anmode hver av de krigførende stater om at fremkomme med forslag til

en overenskomst, og den skal under enhver omstændighed forelægge, for hver av de krigførende samtidig, rimelige forslag som grundlag for fredsforhandlinger«.

Tanken er at alle neutrale, selvstændige stater skulde motta opfordring om at sende to delegerede til denne neutrale konferance. Konferancens opgave skulde gaa ut paa at formulere konkrete forslag til mulige fredsbetingelser. Disse forslag skulde danne et grundlag for meningsutvekslinger mellem de krigførende staters regjeringer og for offentlig diskussion. Med andre ord, konferancen skulde utarbeide utkast til en mulig fredsoverenskomst og forelægge dette for de krigførende landes regjeringer til uttalelse. Utkastet skulde ogsaa offentliggjøres i de forskjellige land saa det kunde bli indgaaende diskutert.

Videre skulde konferancen ved hjelp av de meningsuttalelser som maatte fremkomme fra de krigførende, foreta forandringer i de oprindelige forslag og derpaa paany forelægge disse for de krigførende. De oprindelige forslag skulde paa denne maate stadig kunne utvikles videre under paavirkning av forslag og indvendinger fra de krigførende og likeledes under paavirkning av den offentlige diskussion, som vilde reise sig i de forskjellige land, efterhvert som forslagene blev fremsat. Det blev kongressens opgave at fortsætte paa denne maate, indtil forslagene hadde naadd det punkt, at de krigførende paa begge sider fandt tilstrækkelig fælles grund til selv at kunne møtes for at komme overens om de endelige fredsbetingelser.

Særegne forhold kræver særegne former. Denne krig er i enhver henseende uten sidestykke, saa at ingen av de fremgangsmaater, som har været anvendt ved tidligere fredsforhandlinger her er brukbare. Det er derfor av den største betydning for den fremtidige verdensfred, at de former som vælges for at faa istand fredsforhandlinger, avpasses efter denne krigs eiendommelige forhold. En saadan form er den upartiske konferance av neutrale stater, som vil opta arbeide for forhandlinger uten at vente paa officiel opfordring fra de krigførende. Det er unyttig at vente til en av de krigførende parter anmoder om mægling. Ingen av parterne kan, samtidig som den fører krig, gi sig utseende av at be om fred. Det er bare de neutrale som kan ta det første skridt — og det jo før jo heller. Hver dags utsettelse betyr tap, uoprettelige tap, ikke bare for dem selv, men for hele verden. Den fremgangsmaate, som her er foreslaat, vil skape et maskineri, ved hvis hjelp de første skridt henimot fredsunderhandlinger kan bli foretat. Det paaligger de neutrale at sætte dette maskineri igang.

Nogen stater maa ta initiativet og rette indbydelse til de andre neutrale stater. Det er foreslaat at denne indbydelse ikke skulde komme bare fra en enkelt neutral magt, men fra de 5 europæiske neutrale land sammen, nemlig fra Danmark, Nederlandene, Norge, Sverige og Schweiz.

Fordelen ved at indbydelsen utstedes av en gruppe istedenfor av en enkelt regjering er den, at paa den ene side vil en samlet gruppes optræden indgyde tillid hos begge de krigførende parter, og paa den anden side vil ikke neutrali-

teten sættes i fare for de enkelte regjeringer, som utsteder indbydelsen. Dette er meget viktig, fordi de krigførendes omtaalighet kan bringe dem til at tro, at nogen av de neutrale muligens helder til en side, og andre til en anden. At indbydelsen utstedes av en saadan gruppe av neutrale vilde forvisse de krigførende om upartiskhet hos alle utstedere.

Det første nødvendige skridt er at en av de nævnte neutrale stater tar initiativet til at sammenkalde de fire andre i den hensigt at træffe endelige forberedelser for konferansen og for at utstede indbydelse til de andre neutrale magter.

Da det vil bringe forsinkelse at vente med at paabegynde konferansens arbeide til alle de delegerte er ankommet, skulde de delegerte, fra de 5 regjeringer som er indbydere til konferansen og de andre, efterhvert som de ankommer, øieblikkelig gaa igang med utkast til foreløbige forslag og uten nølen overbringe disse til de krigførende regjeringer og samtidig la dem offentliggjøre i de forskjellige land.

Det vil sandsynligvis bli nødvendig at konferansen indkalder sakkyndige fra de neutrale eller krigførende land for at faa oplysninger angaaende spesielle spørsmaal. Ved en vedvarende mægling av denne art, hvor forslag fremsættes av en upartisk sammensat forsamling, vilde det være mulig at se en fred reist paa grundlag av de frihetens og retfærdighetens principer, som alle de kjæmpende i sine offisielle henvendelser til offentligheten erklærer at de kjæmper for.

Disse erklæringer fra de krigførendes side om ønskeligheten av en fred grundlagt paa frihet og retfærdighet berettiger den neutrale konferanse til at anlægge sine forslag paa denne basis, som de kjæmpende anerkjender som fundamental.

At ville opsætte mæglingen til efter en mulig avgjørende seier, enten paa den ene eller anden side, er at vende tilbake til den forkastelige grundsætning, at freden maa dikteres den overvundne av seierherren. At utsætte med at gripe initiativet betyr for de neutrale at miste den leilighet, som nu staar aapen for dem, til at skrive sit navn i historien som de, der har tat det første skridt til at reise en fred paa grundlag av retfærdighet og frihet.

Beretning fra Kvindernes Internationale Komite for Varig Fred.

Den *Kvindernes Internationale Komite for Varig Fred*, som blev foreslaat dannet av Kongressens eksekutivkomite (se s. 14) er nu stiftet, idet de fleste tilsluttede land har faat istand sin *5-medlemsgruppe*.

Dens styre bestaar av Jane Addams, Aletta Jacobs, Rosika Schwimmer, I. c. van Lanschot Hubrecht (kasserer), Chrystal Macmillan, Rosa Manus, Emily Hobhouse (hjelpesekretær). Komiteen har oprettet et centralbyraa i Amsterdam (Keizersgracht 467), hvorfra der hver maaned utsendes en oversigt over det arbeide, som i tilslutning til Komiteens program (se s. 14) optas i de forskjellige land. Av de hittil mottagne oversigter skal vi meddele følgende:

Frankrike. Da de franske kvinder som bekjendt officielt ikke hadde villet delta i Kongressen i Haag, sendte Jane Addams 2 engelske kvinder til Paris med kongressens resolutioner for at forklare de opstaaede misforstaaelser angaaende kongressens hensigt. Dette hadde tilfølge, at en gruppe franske kvinder ga den sin tilslutning og dannet sin afdeling av *Kvindernes Internationale Komite for Varig Fred* (Section Française du Comité International des Femmes pour la Paix Permanente.) De franske kvinder blev saaledes de første som sluttet sig til »*Den Internationale Komite for Varig Fred*«. De utgav øieblikkelig en brochure indeholdende kongressens resolutioner og et oprop til franske kvinder. Dette oprop begynder saaledes:

Appel til franske kvinder.

Franske kvinder, I vilde slutte Eder til os, hvis I forstod at dra lærdom av begivenheterne. Alle, som har gjenlevet dette angstens aar, synes merket for bestandig. En bydende pligt behersker deres liv, den nemlig, at ofre alle sine kræfter paa at hindre, at krig atter utbryter. I maa bekjempe i Eder og i andre den forbryderske tanke, at krig er underlagt en vilkaarlig skjæbnens magt eller en naturlovs nødvendighet. Alle, som mener, at krigen er av menneskelig oprindelse og at menneskelige kræfter kan kue den, er med os.

Franske kvinder, I vilde slutte Eder til os, hvis I blev Eder bevisst den særlige opgave, som paaligger Eder. Kvinder i alle land sier, de er uten ansvar for krigen. Sandt nok, man har aldrig raadspurt dem derom, men de har dog en del av ansvaret, fordi de ikke har erhvervet sig de politiske rettigheter, som skulde sætte dem istand til at gjøre sin indflydelse gjældende. De har ingen aktiv skyld i krigen, de lider uten at kjende pligten at kjæmpe og glæden ved heroisk handling. Kvinder i alle land, mødrene, hater krigen med samme hat. Feminismens dype og sande væsen bestaar i at ville skaffe sig midler til at bekjempe krigen.

Franske kvinder, I vilde slutte Eder til os, hvis I gjorde Eder rede for, at hele fremtiden er bunden i den kommende fred.

Denne fred maa bli som folkene ønsker den. Krig frembringer ikke, som ved en slags motsætningens mirakel, en varig, endelig fred. Av hat vokser kun hat. Man maa forberede sig paa at ville en retfærdig fred, og forsøke for sin egen og for sit lands skyld — trods lidelser — at være en upartisk dommer, som kun lyder fornuftens stemme. At improvisere nytter ikke. Man maa skaffe sig kundskaper for at forstaa, hvad man skal gjøre.

Vi maa gjennem taalmodig arbeide og paa *videnskabelig* maate forsøke at sætte os ind i de spørsmaal, som for øieblikket stilles os, saa at vi kan være istand til at opgjøre os en mening om deres arbeide, som faar det hverv at ordne den internationale situation.

Vi maa sætte os ind i, hvorledes den fredsorganisme maa fungere, som skal træde istedenfor de institutioner, som ikke har kunnet hindre krig.

Vi maa sætte os ind i spørgsmaalet om opdragelsen, som er av en saa avgjørende betydning for fremtidens fred.

Hvad vi kvinder her i Frankrike gjør, det gjør eller vil kvinder gjøre ogsaa i andre land, baade i de krigførende og i de neutrale.

Den franske sektion arbeider desuten paa at organisere studiecirklér og haaber snart at faa oprettet et oplysningskontor, hvorfra meddelelser om, hvad der gjøres i andre land for at opnaa en retfærdig fred skal offentliggjøres. For lettere at korrespondere med andre lands kvinder er mme. S. Duchène reist til Schweiz, hvorfra hun paa sektionens vegne har sendt følgende brev til de tyske kvinder:

Franske kvinders brev til tyske kvinder.

Det er i en gruppe franske kvinders navn, som beklager de franske feministforeningers optræden like overfor Kongressen i Haag, at jeg tillater mig at skrive til Eder.

Vi skulde ønsket, at franske og tyske kvinder hadde kunnet møtes i fællesskap for at forsøke, trods løgn og bakvaskelser, at værne om sandheten.

Det er med disse ønsker, at vi har dannet en fransk afdeling av I. W. C. P. P., som blev stiftet i Amsterdam.

Jeg vilde gjerne med engang i al oprigtighet fortælle Eder, hvad det er for idéer og følelser, som inspirerer os.

Vi som har gjennemlevet krigen, vi har følt i vort dybeste indre nødvendigheten av at anvende alle kræfter paa at bekjempe alle dem, som priser krigen som noget skjønt og moralsk, og alle dem, som passivt mottar krigen som en naturens lov eller skjæbnens tilskikkelse. Vi tror, at kvinderne kan spille en væsentlig rolle i kampen mot krig. Kvinderne, som ikke deltar i kampen, ligger ikke under for at beundre krigerske handlinger — de vil derfor lettere end mænd kunne forøke brørskap mellem folkene og forsøke at virkeliggjøre det. Vi kan aldrig anerkjende den opfatning at i en krig nogensinde «la guerre à la guerre» er tillatt — likesaa litt som vi mener, at et seirende folk kan skape fred i verden.

Hvad kan vi gjøre for øieblikket?

Vi tror ikke, vi har ret til nu at arbeide for en *øjeblikkelig fredsslutning*, vi vil kun forsøke at samle de franske kvinder, som deler vore følelser, vi vil henvende en appel til dem, som vi herved sender Eder. Vi vilde saa gjerne naa Eder over de lukkede grænser og de sluttede hærrækker, Eder, tyske, østerrikske og ungarske kvinder, som nærer de samme tanker som vi.

Hvis en principiell overensstemmelse var mulig, vilde det for os være en overordentlig dyrebar opmuntring og et haabets pant for vort fremtidige arbeide.

Det forekommer os, at denne overensstemmelse er mulig. *Retfærdighetens og rettens internationale baand kan ikke brytes.*

Vort arbeide i Frankrike vilde lettes betydelig, hvis vi hadde Eders forsikring om dette. Hvad gjør de tyske kvinder

for at fremme en retfærdig fred? Hvilket arbeide i likhet med vort, er de ifærd med at organisere, det er det første spørsmåal, som vore landsmandinder stiller til os.

Vi spør Eder derfor—hvad gjør I? Hvad er Eders program? Eders hensigt? Med hvilke midler tænker I at opnaa den?

Dette spør vi om, ikke bare i vor gruppes navn, men i alle de kvinders navn, som vilde slutte sig til os, hvis de vidste, at ogsaa I handlet i den bedste mening.

Tyskland. Den tyske gruppe av »*Kvindernes Internationale Komite for Varig Fred*« meddeler, at den har overrakt kongressens resolutioner til hvert enkelt medlem av Riksdagen og til medlemmer av Den preussiske landdag samt indgitt følgende petition til rikskansleren:

München, Kaulsbachstrasse 12 Gths I
Stuttgart, Kreuzerstrasse 4.

13de Juli 1915.

Til hans excellense rikskansler

Dr. von Bethmann-Hollweg,

Berlin.

Deres Excellence.

Utsendinger fra Kvindernes Internationale Kongres i Haag 28. april-1. mai har overrakt kongressens resolutioner til de europæiske regjeringer og til præsidenten i de Forenede Stater, Amerika, med det haab, at de krav, som der er stillet av kvinder fra neutrale og krigførende land maa tas hensyn til ved fredsslutningen.

I mange tyske kvinders navn gjentar vi, undertegnere av denne petition, disse krav og ønsker særlig at fremhæve det punkt, som synes at være av største betydning saavel til fremme av en varig fred som av det tyske rikes anseelse: at folkenes ret til selvstyre sikres og at derfor Tyskland oppgir enhver tanke paa varig anneksjon av erobret territorium under den forutsetning, at dets kolonier, der er tat i besiddelse av fiendtlige land, leveres tilbake i sin fulde utstrækning.

Begrundelse.

Tyskland har erklært, at det ikke fører nogen erobringskrig, men at det er blit tvunget ind i en forsvarskrig. Det har hævdet, at neutralitetsbruddet likeoverfor Belgien i første linje var en handling i selvforsvar. Derved sikret vor regjering os mot invasion av fiendtlige hære og har spart vort land for at bli skueplads for denne skrækkeligste av alle krige. Andre folk har gjort det samme under lignende forhold. Men et kulturfolk bør avstaa fra anneksjon av land okkupert paa denne maate og det saa meget mer naar det har haab om at bli seirherre, noget ingen tviler paa allerede nu, mens krigen staar paa.

Det bør bli endelig fastslaat, at tyske tropper kun vil okkupere Belgien, indtil motstanderne frigjør de land, de selv har besat, først og fremst de tyske kolonier. Vi mener, at en saadan erklæring ikke alene vilde ha en beroligende

indflydelse paa den politiske situation, men den vilde ogsaa stille i utsigt at forkorte krigen, da jo befrielsen av Belgien er en av de sterkeste grunde, som fienden fremholder for at fortsætte krigen.

Vi behøver derfor ikke at si mer om Belgiens annekasjon og de sørgelige følger, den vilde medføre ikke alene for Europa men især for vort fædreland, da det kun vilde være at gjenta det enhver indsigtfuld politiker altfor godt vet.

Tilslut anmoder undertegnede den tyske regjering indtrængende om ikke at avslaa forhandlinger om fred, fra hvad kant de end maatte komme, men at overveie dem samt sørge for, at det tyske folk ikke lenger berøves retten til fuldt offentlig at uttale sine ønsker angaaende den kommende fred.

I haab om en gunstig behandling av denne henvendelse
ærbødigst

*Den tyske forberedende Komite for
Kvinders Internationale Kongres 1915.*

Dr. Anita Augspurg, Frida Perlen, Lida Gustava Heymann.
(sign.)

Omtrent samtidig med denne petition blev en lignende indsendt, undertegnet av talrike fremtrædende tyske mænd

Østerrike og Ungarn. De østerrikske og ungarske kvinder klager likesom de franske og tyske over vanskelighetene ved at gjøre propaganda paa grund av den strenge pressecensur. Det er dog lykkedes den *ungarske* 5-gruppe at foranstalte flere møter av kvinder og at faa dannet en forening, som allerede nu tæller 4 000 medlemmer.

Den *østerrikske* gruppe har utsendt et opprop til kvinder av alle nationer, om ved forenede kræfter at organisere en boycott av den presse, som offentliggjør meddelelser skikket til at fremkalde hat og foragt mellem nationerne. Desuten har den utsendt følgende manifest av Héléne Lecher-Rosthorn i anledning aarsdagen for krigen:

I anledning jubilæumsaaret --- et ord fra kvinderne.

Manden feirer aarsdagen for sit storverk. Det er skik og bruk at opregne frugterne av jubilantens gjerninger, saa alle kan lære dem at kjende. Vi kvinder har været det store publikum, tilskuerne ved den gigantiske tragedie.

Alle vore mænd er tat i tjeneste av denne Titan, som har fuldbyrdet tusinfold mere end alle de ulykker, som i mands minde er sendt os fra himmel eller helvede.

Ak — vi kvinder opruller billedet av de sidste 12 maaneder for vor inderste sjæl og med angst og bæven spør vi:

Hvad fordrer mændene av os? Skal vi forberede os til et nyt aar i krig? Skal vi fortsætte at pleie saar og hjelpe fattige --- for at de friskt hælende saar skal bløde paa ny, og antallet økes av efterladte fattige. Skal vi bøie os i graat og klage og gi os over i vor svakhet?

I religionen finder vi ikke lenger trøst, for kristendom og kristelig barmhjertighet er forlængst død. Skal vi bli enige om ikke at gi verden flere barn --- disse vort kosteligste eie, som vi har git livet under saa megen lidelse og

smerte, som vi har værnet om og pleiet under saa megen opofrelse for at de skulde bli nyttige medlemmer av samfundet — skal statens love forlange at de skal gaa tilgrunde i sit livs blomst? Eller, skal vi jage fra os alle tanker paa vore mænds lidelser, savn og aandelige pinsler? Maa vi værne os til alt det skrækkeligste, som findes?

Eller skal vi helt frigjøre os fra vore mænd — vi har jo saa længe været nødt til at undvære deres ledelse og støtte? Skal vi danne et samfund av kvinder? Konkurrere med de hjemvendte haardt saarede mænd om deres stillinger? Skal vi kanske selv bli soldater og gaa ut og kjæmpe? Eller skal vi gaa ut og forsøke at vinde vore kjære tilbake? Eller skal vi som pressens tro disciple kvæle enhver menneskelig følelse og la os henrive til at feire et foreskrevet krigsjubilæum — et jubilæum, hvis pris er betalt med strømme av lidende menneskeblod?

Har vore mænd ikke længe nok ventet paa os, paa vor beklagelse, paa vor hjelp, mens de laa der paa slagmarken, hvor saa mangt et øie blev taaket. Synet, taft for bestandig! den guddommelige naturs kostelige gave! Sjælens lys, som gjenspeiler alt hvad der er skjønt i himlen og paa jorden. Hvor mange ser aldrig mere lyset! Skal mørket overvælde alt? Hvor er den store, den mægtige, den vise aand, som skal lære os at løse den martrende gaade?

Hvad kan, hvad skal, hvad maa vi kvinder gjøre?

Det er dette vi alle spør os om i angst, i længsel, i alle land, i alle tungemaal.

Idag ender et mørkt, et evig langt aar.

Storbritanien. Storbritaniens kvinder, som for størstedelen var blit forhindret fra at delta i kongressen i Haag paa grund av, at al dampskibsforbindelse mellem England og Holland var avbrudt i de dage kongressen holdtes, vedtok kongressens resolutioner paa et stort massesemøte, som holdtes i London umiddelbart efter ankomsten av den deputation, som under Jane Addams ledelse var sendt til den engelske regjering.

Den engelske komite har utgit en illustrert beretning om Kongressen, *„Towards Permanent Peace“*, som allerede er utkommet i andet oplag. Julia Grace Wales brochure *„Continuous Mediation without Armistice“* har den utsendt i tusinvis av eksemplarer. Bevægelsen vinder stadig utbredelse. Der er dannet 8 lokale fredsforeninger (Birmingham, Edinburg, Dublin, Koswick, Leeds, Liverpool, Manchester, Newcastle) foruten en studiecirkel i Ackworth.

Et svar er utsendt i anledning av de tyske socialdemokraters manifest av 23. juni. I dette svar fremhæves, at bortset fra de rent partipolitiske meninger samt uttalelser om de andre krigførende og om den politiske situation er der fullstændig overensstemmelse mellom de to fredsprogrammer: de forlanger begge de samme prinsipper lagt til grund for fredsslutningen (se principer for varig fred s. 9), de protesterer begge energisk mot alle forsøk paa at gjøre freden avhengig av enhver slags erobring, de tror begge, at freden kun kan bli varig, hvis ingen ydmyges og de motsætter sig enhver erobnings- og anneksionspolitikk.

30. sept.—1. okt. holdtes en stor britisk konferanse, ved hvilken anledning følgende manifest utstedtes:

Vi britiske og irske kvinder samlet til konferanse slutter os sammen med andre landes kvinder i kravet om, at internationalt samvirke mellem folkene, grundlagt paa velvilje og organisation, maa træde istedenfor den fiendtlige tilstand, der leder til rustninger og krige — en tilstand litet stemmende med vor nuværende civilisation.

Kvinder har til alle tider kjøpt hver ny generations liv med fare og offer av sit eget liv. Overbevist om sandheten av den idé som ligger til grund for alle verdensreligioner, at det menneskelige legeme er den høiestes tempel, finder vi kvinder, som i særlig grad maa ansees som livets vogtere, ikke lenger at ville gi vort samtykke til de politisk sociale forhold som medfører skaanselløs ødelæggelse av menneskelig liv, det være sig i fred eller krig.

Kvinder av alle nationer og racer har ved taalmodig arbeide gjennom tiderne i fællesskap grundlagt hjemmene og det fredelige virke. Vi vil ikke lenger uten protest, — som mænd maa høre og ta hensyn til — tillate, at den samfundsbygning som er reist ved aarhundreders møie ødelægges paa en dag under det internationale anarki, som en moderne krig medfører. Vi mener, det er kun gjennom internationalt samarbeide mellem de forskjellige landes demokratier, at folkenes hjem og livsinteresser sikres.

Som mødre og barneopdragere er det kvindernes kald at føre hver generation paa vei mot et alltid høiere utviklet menneskeideal. Vi vil ikke lenger taale den fornegtelse av fornuftens og rettens herredømme, hvorved krig og alt som taler for krig, gjør menneskehetens ideale krav magtesløse. Da vi kvinder, baade som mennesker og som mødre, utgjør den halve del av menneskeheten, kræver vi, at man skal anerkjende og respektere vor ret til at bli tat hensyn til i spørmsaal, som angaar ikke bare individers, men ogsaa nationers liv.

Vi kræver, at kvinder skal være med at bestemme over de forhold, som influerer paa og avgjør krig og fred, i hjemmet, i skolen, i kirken, i erhvervslivet og i staten.

Vi hævder, at fred ikke er noget negativt, men at den er resultatet av den menneskelige aands bestræbelser for at organisere folkenes liv paa grundlag av gjensidig forstaaelse.

Derfor slutter vi kvinder i Storbritanien og Irland os sammen for i vort land at utbrede forstaaelse for det kvindernes verdensfredsforbund, som den internationale kongres i Haag april 1915 har indviet.

De øvrige land. I Bulgarien, Schweiz, Holland og Italien vinder bevægelsen stadig utbredelse.

I *Holland* har kvindernes bestræbelser for at faa de neutrale landes regjeringer til at tilby permanent mægling faat støtte av det hollandske Anti-Oorlog-Raad, som har indsendt en petition til den hollandske regjering for at faa denne til at ta initiativet til at henvende sig til de øvrige neutrale regjeringer. Den hollandske komite har ogsaa faat en an-

modning fra Anti-Oorlog om samarbeide i "anledning den kommende fred".

I *Italien* er stiftet en forening med flere velkjendte navne og man gjør regning paa, at foreninger av kvindelige arbeidere vil slutte sig dertil. Rosa Genoni har utgit en beretning om kongressen i *L'Avanti* og i det i *Italien* meget læste schweiziske tidsskrift *Coenobium*. Den av Signora Alziator oprettede avdeling "*Scuola de la Pace*" i Solfanieri-institutet forfegter de samme idéer som Haagerkongressen og har sluttet sig til den.

I de *nordiske* land har *Sverige* været mest aktivt. Her holdtes, som man av avisreferater vil vite, 27de juni paa 343 steder massemøter, som alle sluttet sig til den aktion Haagerkongressen hadde git støtet til — ialt ga over 91 000 kvinder sin tilslutning. Resolutionen fra disse møter overbragtes den svenske utenriksminister av 3 kvinder repræsenterende høire, venstre og sosialisterne. Foruten en beretning om kongressen har de svenske kvinder offentliggjort en oversættelse av Julia Grace Wales' brochure: "*Vedvarende mægling uten vaabenstilstand*".

Danmark har været saa sterkt optat av kvindestemmerettens indførelse, at det endnu ikke har kunnet opta noget direkte fredsarbeide, men medlem av den internationale komite, Thora Daugaard, skriver at man med det første vil gaa igang dermed.

Norge har som bekjendt git sin tilslutning tilkjende ved til kongressen at sende en sympatiadresse undertegnet av 24 000 kvinder, (i løpet av 8 dage), derav en særskilt adresse fra Kristiania Lærerindeforening og Kristiania Kvindelige Handelsstandsforening. *Komiteén for Tilslutning til Kvindernes Internationale Kongres i Haag* er som før meddelt blit staaende som støtte for kvindernes internationale fredsarbeide. En 5-medlems gruppe er dannet (se side 5)

I *De Forenede Stater* befinder sig for tiden flere styremedlemmer av *Int. Wom. Com. Perm. Peace* nemlig, foruten Jane Addams, Aletta Jacobs og Miss Macmillan. Kongressens bestræbelser for at faa de neutrale stater til at ta initiativet til en vedvarende mægling har her fundet støtte i en petition til president Wilson, undertegnet av talrige fremragende universitetslærere.

Av centralbyraaets cirkulære for *oktober* som under korrekturen av denne beretning kommer os i hænde tidnok til at kunne medtas her, skal vi meddele følgende:

Byraaet klager sterkt over vanskelighetene ved at holde korrespondancen vedlike med de forskjellige land, da censuren tilbakeholder flere skrivelser.

De tyske kvinders svar paa de franske kvinders brev (se s. 20) er endnu ikke sat i sirkulation. Fra Tyskland erfarer man, at der er oprettet et opplysningskontor i Stuttgart. Men forøvrig ser det ikke lyst ut. *Bund Neues Vaterlande's* skrifter er beslaglagt, og Clara Zetkin er endnu i fængsel, fordi hun har utbredt det manifest, som de socialistiske kvinder utstedte i Bern i mars ifjor.

Om de neutrale staters pligt til at optræde aktivt for at faa istand en snarlig fredsslutning har den *schweiziske president Motta* uttalt sig gjennem et interview med medlem av Det franske akademi, Etienne Lamy i *«Le Petit Parisien»*, hvorav vi skal citere følgende: . . . «Den dag vil komme, da de neutrales pligt maa anta en anden form. I gamle dage da samfærselelsen var vanskeligere og hvert land maatte sørge for sit eget behov, var den isolering, som fulgte med krigen, kun skadelig for de nationer, som virkelig befandt sig i krig og rammet lite de andre. De neutrale var tilskuere ved kampen og kunde ikke gjøre andet end rolig vente til den tok ende. Men da man var naadd til friere utveksling av aandelige og materielle goder, saadan som nu, med derav følgende solidaritetsfølelse, saa traf bruddet paa etsted av denne solidaritet den hele verdensorganisme. De neutrale land blir, selv om de kortere eller længere tid blir skaanet av de krigførende, i virkeligheten utsat for mer og mer skade. Derfor skulde de ogsaa gjøre noget andet end at være ledige tilskuere og taalmodig vente til enden. At være passiv er ikke lenger deres pligt. Aktivitet er blitt deres ret. Det er deres pligt at hæve sin stemme mot krigen, og de har ret til at forene sig for at gjøre sin indflydelse gjældende, fordi krigens skade føles av alle.

Det egentlige øieblik for en saadan handling er endnu ikke der. Men geværet begynder at bli tungt selv i den sterkeste arm. De første tegn paa «krigsmathet» vil bli iagttat av det opmerksomme, fast besluttede Schweiz. Det vil forene sig med andre neutrale land, der likesom det er overbevist om, at det er et almindelig ønske at komme til fred . . . .»

I den schweiziske publikation *«Reconciliation»* paakalder M. B. Wolf i en artikkel: *«Krigsfolkernes fortvilelsseskrik til sine regjeringer og til den offentlige mening»* de neutrale staters mellemkomst for at faa en ende paa denne gru.

Han sammenligner krigen med et rovdyr som nu i over et aar har flænget med tænder og klør i nationernes legeme. Rovdyrenes bytte skriker ut i sin smerte, men nationerne tør ikke. Deres pulsaarer er aapnet, de staar i den største fare for at forbløde sig, men ingen læge maa hentes, av falsk frygt for at det kan bli utlagt som svakhet.

Vistnok indvender mange at det gunstige øieblik for fred endnu ikke er inde. Nei, hvis man med det gunstige øieblik mener et avgjørende slag, da er det riktig nok. Men kan vi lenger tro paa at vi gjennem krigen kan naa frem til en avgjørelse? Er det ikke langt heller saa at den moderne krig, hvor front staar mot front, urørlig gjennem maaneder, at den har lært os at krigen ikke lenger dur som middel til at træffe avgjørelser mellem folkene. *Vold har utspilt sin rolle, retten maa trø i dens sted.* Derfor er ogsaa øieblirket for fredsslutning gunstig.

Forfatteren vender sig derpaa til de krigførende regjeringer. Han minder om hvordan de alle har fraskrevet sig ansvaret for krigens utbrud. Men ikke mindre er deres ansvar ved at fortsætte den. Villighet til at opta fredsforhandlinger

er saa langt fra at være et tegn paa svakhet, at det langt mere maa betragtes som mot til at se nødvendigheten i øinene. Historiens tak og nationernes velsignelse vil være de fredsvillige regjeringers belønning.

Forfatteren vender sig derpaa til de neutrale regjeringer og ber disse formidle veien til fred og vaabenstilstand. De neutrale har i sin haand et kraftig vaaben: Boykott av de parter som ikke vil delta i fredsforhandlinger. Han minder ogsaa de neutrale om at faren for at bli trukket med i krigen tiltar jo længer krigen varer. Han appellerer til den offentlige mening at understøtte fredsarbeidet ved alle midler, ikke mindst gjennom bekjæmpelse av den del av pressen, som foruten at ha hidset til krig endnu stadig præker krigens evangelium videre.

Opropet slutter med Bibelens ord: "Staa ikke i det fjerne, mens din bror bløder".

La os hæve handlingens fane.

Av Paul Otlet.

Sekretær i l'Union des Associations Internationales, stiftet i Bryssel.)

Mændene hadde trodd, at de alene kunde beherske krigens årsaker, dens utvikling og følger. De hadde ikke regnet med kvinderne! Se her den første handling kvinderne foretar for at minde om sin kollektive eksistens den internationale kongres i Haag 28de april. Paa deres program staar krig og fred: alle spørsmåal reist ved krigen er spørsmåal om freden, men set fra et eget spesielt synspunkt -- kvindernes synspunkt.

Der er to maater at betrakte betydningen av kongressen paa. For en viss presse, chauvinistisk av temperament eller censur, har intet været lettere end at ringagte den ædle hensigt, hvormed modige kvinder møttes i Haag. Det har været tilstrækkelig at gjengi forhandlingerne uten orden og ofte uten forstaaelse av det som er foregaat paa Kongressen, særlig at lægge vægt paa alle blomstandigheter, saa at fremstillingen snarere er blitt en karrikatur end en beretning.

Men for den som har været tilstede ved forhandlingerne som en upartisk iagttager, gjennomtrængt av øieblikkets alvor og lydør for enhver røst fra det forstyrrede samfund, for ham betyr kvindernes kongres en virkelig betydelig begivenhet, hvorav man vil komme til at spore følger for fremtiden.

Protest mot krigen. Krav om medansvarlighet fra kvindernes side. Forvissningen om at der findes midler mot krigen. Resolutionen om at sætte sig i virksomhet for at opnaa en organisert og varig fred.

Protest.

I dirrende, bevægede, skarpe uttrykk, med en veltalende snart behersket, snart overstrømmende, blev krigen erklært paa engang som den vanvittigste, hatefuldeste, skrækkeligste og avskyeligste av alle menneskelige handlinger. *Bella*

matribus detestato! Krigen, som det dog tilsidst blir kvinderne der faar betale, mens mændene falskeligt fremstiller den for dem som en beskyttelse! Inkvisitionen, utbrød en, har i det mindste hat det mot at gjøre det helt av med sine ofre. Den moderne militarisme driver grusomheten saavidt, at den, efter at ha myrdet, skjændt, brændt, røvet, forgiftet, gir samfundet tilbake alle dem, hvis legeme den har lemlestet, hvis sjæl den har ødelagt.

Hvis derfor kvinden underkaster sig krigen, saa gjør enhver følelse i hende oprør imot den tanke, at man endogsaa skulde hædre saadanne handlinger. Er krigen undertiden et nødvendig onde naar det gjælder at forsvare sig, et ærerikt onde kan den aldrig bli.

Krav paa medansvarlighed fra kvindernes side!

Civilisationen er mænds og kvinders fælles verk. Og allikevel, det som bestemmer civilisationen som krigen saa alvorlig har bragt tilskamme, har hitindtil været overlatt til mændene alene. Det er dem, og utelukkende dem, som har uttænkt og ledet den saa ulykkebringende internationale politik, der helt har git plass for ærgjerrighet, undertrykkelse og vold og saa godt som ingen plass git for samvirke og god vilje. Kan kvinderne med bevissthet være med paa dette vanvid? Eller skal de forsøke at utøve sin egen indflydelse, kvinderne, som har mer end halvdelen av samfundets interesser at ivareta, foruten sig selv har de børn og racens fremtid, de er sat til at vogte. Og vil denne indflydelse nogensinde bli mulig, hvis den ikke blir organisert under form av like politiske rettigheter med mændene.

Förvisningen om at der findes midler til at undgaa krig.

Er det ikke sandt, at krig er av det gode, saa er det heller ikke sandt, at den er en skjæbnens tilskikkelse. Menneskeheten, som har forstaat at helbrede individets sygdomme, er ikke magtesløs likeoverfor samfundets sygdomme. Den som har forstaat at beherske og underlægge sig naturens fiendtlige kræfter, kan ikke gi avkald paa at beherske samfundets brutale kræfter. Midler har været foreslaat, men hitindtil har de støtt an mot mangel paa god vilje. Nu er det tid til atter at føre dem frem og kræve respekt for dem.

Resolutionen om at sætte sig i virksomhet for mulig fred.

Kvinderne negter længer at være passive — det vil si at være lidende eller tilskuere. De hæver handlingens fane. Fordi i alle land deres interesser er solidariske, kan de i fællesskap anmode folkene og deres herskere, som er blinde av lidenskap, om at lytte til fornuftens røst. I fællesskap kan de sende utsendinger til Europa og Amerika og henvende sig personlig til statsoverhoderne. I fællesskap kan de forene de spredte kvindelige kræfter og organisere en propaganda for

de principer, som kongressen har vedtat. De vil saaledes forsøke at samle kvindene i et stort internasjonalt forbund paa samme maate som socialisterne har forstaat at samle arbeiderne, og kirken de troende.

Dette er det som Kvindernes Internationale Kongres har utrettet. Et verk — paa samme tid fuldt av følelse, fornuft, vilje og utført med uavhengighet og upartiskhet, takket være de neutrale nationer, som har spillet en viktig rolle under ledelsen av kongressen. Er dette ikke noget av en begivenhet — en besynderlig motsætning til blodbad, vold, ordbrud, ødelæggelse og hungersnød, som hersker overalt.

Det er en handling med tro paa fremtiden. Og alt synes at tyde paa, at engang vil man komme til at regne med den, ti den nye organisation tæller store foreninger, som har været dannet før krigen. Den har ogsaa en betydelig generalstab. Enhver, som har været tilstede ved forhandlingerne i Haag har maattet anerkjende den intelligens, kundskap, logik og veltalenhet, som udmerket lederne. Der fandtes mindst tredive kvinder av første rang, istand til at maale sig i diskussion med en elite av mænd og med evne til at utøve en vældig indflydelse paa masserne.

Det er værd at lægge merke til, at her ganske vist er skapt en ny faktor i den internasjonale verden, som vil vite at gjøre sin indflydelse gjældende for fremtiden.

Appel til kvinderne.

Av den franske forfatter **Romain Rolland**.

Den sterkeste, den eneste virkningsfulde aksjon som jeg tror vi alle har i vor magt at utøve — mænd saavel som kvinder — det er den personlige aksjon: Fra menneske til menneske, fra sjæl til sjæl, aksjonen gjennom ordet, gjennom eksemplet, gjennom hele vort væsen. Denne aksjon den utøver I, Europas kvinder, ikke i tilstrækkelig grad. I forsøker idag at stanse den syndflod som opsluker verden, I forsøker at bekjempe krigen. Det er bra nok, men det er forsent. Den krig som nu raser, den *skulde*, den *burde* I ha bekjempet i mændenes hjerter før den var brutt ut. I er Eder ikke nok bevisst, hvilken magt I har over os. Mødre, søstre, kamerater, venner, vore elskede, det staar til Eder at danne mændenes hjerter, hvis I bare vil det. I har barnet i Eders hender — og likeoverfor den kvinde som han agter og elsker er manden hele sit liv barn. Hvorfor leder I ham da ikke? Hvis jeg tør benytte et personlig eksempel vil jeg si at det bedste i mig, det skylder jeg en eller anden av Eder. Naar jeg i denne verdensomvæltning har kunnet bevare min uforanderlige tro paa brorskap mellem menneskene, har kunnet bevare min kjærlighet til kjærligheten og min foragt for hatet (denne ødelæggelsens kraft), da er det kvinders verk. La mig bare nævne to: Min mor, den kristne kvinde, som fra min barndom har git mig troen paa det evige — og den store europæer, Malwida von Meysenburg, hun den ophøiede

idealist, som i sin forklarede alderdom blev min ungdoms ven. Hvis en kvinde saaledes kan frelse en mands sjæl, hvorfor frelser I da ikke alle? Jeg tror det er fordi saa altfor faa av Eder har frelst Eders egen sjæl. Begynd da med det.

Det som haster mest er ikke at erobre de politiske rettigheder (skjønt jeg ikke paa nogen maate underkjenner deres praktiske værd). Men hvad det haster allermost med er at I erobrer Eder selv. Hold op at være en skygge av manden og av hans forfængelighets- og ødelæggelseslyster. Luk øinene op for menneskehetens høieste pligt, den som er den fælles øverste lov for alle, hvadenten de er kristne eller ikke, den lov som paabyr os medfølelse, hjælpsomhet, forbund mellem alle menneskelige væsener. Men hvor mange er det ikke av Eder, Europas kvinder, som idag har latt Eder rive med i den malstrøm, hvori mændenes sind er hvirvlet ind, saaledes at I bidrar til at øke det almene febervanvid istedetfor at bringe hjælp?

Skap et hjem for freden i Eders eget indre først og fremst. Utdriv av Eder selv den blinde kampens aand. Ta ikke del i krigen. Det er ikke ved at føre krig mot krigen at I overvinder den, det er fremfor alt ved at bevare Eders hjerter mot den saa at I kan bære fremtiden frelst ut av verdensbranden. Besvar ethvert hatets ord mellem de kjæmpende med en kjærlighetsgjerning mot krigens ofre. Fæld ved Eders blotte nærvær dommen over vore forvildede lidenskaper, vær det vidne hvis klare og medfølende blik faar os til at rødme over vort vanvid. Vær den levende fred midt i krigen, kvinden som avslaar at stille sig i hatets tjeneste og som ikke længer formaar at skjelne mellem ven og fiende der hvor hun ser brødre som lider.

Studiecirkler.

Da de nationale og internationale reformer, som tar sigte paa at trygge den fredelige utvikling og befordre den politiske organisation av Europas stater, kun kan virkeliggjøres under en oplyst almenhets forstaaelse og tilslutning, opfordrer vi herved alle til efter bedste evne at sætte sig ind i de spørsmaal, som vedrører dette. — Vi anbefaler paa det indstændigste, at man oerallt danner STUDIECIRKLER i likhet med hvad kvinderne i andre land har gjort. — Hvor saadanne cirkler dannes, bedes dette meldt til sekretæren i den norske gruppe av K. I. K. V. F., fru Martha Larsen, Stabæk (pr. Kristiania), og utdrag av Centralbyråets maanedlige meddelelser om organisationsarbeidets fremgang i de andre land vil bli tilsendt. — For at lette det første skritt ved dannelsen av studiecirklerne gir vi en liten liste over bøker, væsentlig paa norsk, svensk og dansk, som vi har tat ut under veiledning av Nobel-institutets bibliotekar, hr. Selmer-Anderssen. Bøkerne er at faa utlaant i institutets bibliotek (ogsaa utenbys). Listen, som kun er at betrakte som en første haandsrækning, indeholder for det meste populære, mindre skrifter. Se desuten fuldstændig liste i Nobel-institutets katalog.

Literaturfortegnelse se side 33.

Pellerins

Britannia - S.O.M.

Lotus

og øvrige Mærker

anbefales

RICH. ANDVORD

— Etabl. 1865
PAPIRHANDEL EN GROS & EN DETAIL
CHRISTIANIA

Landets største og bedst assorterede Lager af
Tegnematerialier, Skrive- & Kontor-Rekvisita.

Protokolfabrik, Bogbinderi, Trykkeri.
Linieranstalt, Fabrikation af Autografer.
Brevordnere, Kautschukstempler, Konvolutter, Merkelapper.

Guldmedalje Jubilæumsudstillingen 1914.

CAMMERMEYERS BOGHANDEL

(Sigurd Pedersen & Eistein Raabe)
Carl Johansgt. 41-43

Stort lager av inden og utenlandsk
LITERATUR

Alfred Nielsen

Carl Johans Gade 16

Christiania

*Hvidevarer
Sengeartikler
Undertøi*

Specialitet:

Udstyr for Sygehuse

Fineste Plantemargarin

Agra Manna

Guldmedalje 1914

Coetta

Chokolade

Kakao

Literatur.

- Andrews, Fannie Fern:** The war: What should be said about it in the schools? Boston 1914. 14 sider.
- Angell, Norman:** Det store bedrag (The great illusion). Udg. ved C. Irving. Kbh. 1910.
- War as a capitalistic venture. An address. London 1912. 30 sider.
- Anitchkow, Michael:** War and Labour. London 1900. [Findes ogsaa paa fransk og tysk.]
- Arnoldson, K. P.:** Seklernas hopp. En bok om verdensfreden. Sth. 1901. 839 sider.
- Ar världsfred möjlig? En historisk framställning af sträfvan- dena för lag och rätt mellan folken. Sth. 1890. 167 sider.
- Fram till rätten. Små epistlar under Haag-Konferensen 1907. Sth. 1907. 87 sider. [M. fl. andre bøger av samme forf.]
- Bajer, Fr.:** Aarsager til krig og voldgift i Europa siden aar 1800. 2. udg. Kbh. 1897. 27 sider. [M. fl. andre bøger av samme forf.]
- Bloch, J. v.:** Fremtidskrigen. Overs. af A. B. Kbh. 1900. 53 sider.
- Broomé, Emilia:** Barnen och fredsaken. Föredrag vid 4de nordiska fredsmötet 24. juli 1901. Udg. af «Norges fredsforening». Kra. 1901. 11 sider.
- Carnegie, Andrew:** For fred og voldgift. — Rektortale til studenterne ved St. Andrews-universitetet. Med en foretale af d'Estournelles de Constant. Overs. til norsk ved Bertha Manthey Lange og Chr. L. Lange. Kra. 1906.
- Armaments and their results. London 1909. 7 s.
- Coulet, Robert:** La limitation des armements. Étude de droit inter- national public. Thèse. Paris 1910.
- Darby, W. Evans:** The second Hague conference: its history, work, and results. London 1907. 16 s.
- Duplessix, E.:** L'organisation internationale. Paris 1909. 151 sider.
- d'Estournelles de Constant:** Discours dans la séance du sénat 11. avril 1905 au cours de la discussion générale du budget du ministère de la marine. Paris 1905.
- Fried, Alfred H.:** Handbuch der Friedensbewegung. I. Grundlagen, Inhalt u. Ziele der Friedensbewegung. Leipzig 1911.
- II. Geschichte, Umfang und Organisation der Friedensbewegung. Berlin & Leipzig 1913. Verlag der «Friedens-Warte».
- Die Grundlagen des revolutionären Pazifismus. Tübingen 1908.
- Das Abrüstungsproblem. Berlin 1905. 48 sider.
- Das internationale Leben der Gegenwart. Leipzig 1908. 111 s.
- Der kranke Krieg. Leipzig 1909. 176 s.
- Die Grundlagen der modernen Wirtschaft und der Krieg. Ess- lingen 1902. 32 s.
- Gjelsvik, N.:** Fred og forsvar. Oslo 1906. (N. folkeskr. 34).
- Goldscheid, Rud.:** Friedensbewegung und Menschenökonomie (=Inter- nationale Organisation). Heft 2-3. Berlin 1912.
- Gregersen, N. J.:** Kan krig forebygges? Kra. 1913.
- Hagerup, Francis:** Fredskonferencerne og den moderne fredsbeva- gelse. 1909. 17 sider.
- Hill, David Jayne:** World organisation as affected by the nature of the modern state. New York 1911.
- Hirst, Fr.:** The Arbiter in council. London 1906. — [Omfangsrik fremstilling av fredsbevægelsens samtlige sporsmaal i samtale- form.] 567 sider.
- Hull, William I.:** The two Hague Conferences and their contribution to the international law. Boston 1908. — [Letfattelig og over- sigtlig fremstilling av de to Haag-konferencers arbeide.]
- Jordan, David Starr:** The human harvest. A study of the decay of races through the survival of the unfit. Boston 1907.

- Kant, Immanuel:** Den evige fred. Oversat av Fr. Bajer. Kra. 1889.
- Key, Ellen:** Fredstanken, fredsbevægelsen og forsvarsbevægelsen, fredens virkeliggjorelse. Oversat ved A. P. Rosenberg. Kbh. 1899.
- Kriget, freden och framtiden. Sthm. 1914.
- Koht, H.:** Fredstanken i Noregs sogo. Oslo 1906.
- Lange, Chr. L.:** Vor tids fredsbevægelse. Kra. 1908. 12 sider. (Hjemmets bog, 2den samling).
- Den anden fredskonference i Haag og derefter. Sth. 1908. 19 s.
- Rett og fred inllom folki. Utgreidning um dei nyaste avtalarne. Oslo 1909. 37 s. (Norske Folkeskrifter nr. 50).
- Det interparlamentariske forbund. Tyve aars historie. Foredrag ved Nobelfesten i Kristiania 10. december 1909. 10 s.
- Coordination et coopération dans le domaine du mouvement international de la paix. Bruxelles 1912. 22 sider.
- Den europæiske borgerkrig. Kra. 1915. 135 s.
- Mead, Lucia Ames:** A primer of the peace movement. Boston 1905.
- Mielle, Paul:** La guerre future et les associations pacifiques des femmes. Conférence. Tarbes 1902. 29 sider.
- Müller, Arthur:** Das persönliche Wirken und Werben. Ratschläge für die persönliche Propaganda. Wien 1912.
- Nilsson, N. A.:** Afvæbningsspørgsmaalets løsning. Foredrag. Oversat fra svensk af T. Sandstol. Stavanger 1902.
- [**Nordoft, Severin:**] Fredssagen. En samlet kritisk fremstilling. Kbh. 1913. 349 s.
- Novicow, J.:** Die Föderation Europas. Autorisierte Übersetzung von Alfred H. Fried. Berlin, Bern 1901. 738 sider.
- La paix et l'enseignement pacifiste. Leçons professées à l'École des hautes études sociales. Paris 1904. Par M. M. d'Estournelles de Constant, Fr. Passy, La Fontaine etc.
- Passy, Frédéric:** Les causes économiques des guerres. Paris 1905.
- L'éducation pacifique. Conférence. Paris 1902. 12 sider.
- Petersen, Niels:** Militarismen og historieundervisningen. Udg. av «Dansk fredsforening». København 1893. 12 sider.
- Perris, G. H.:** A short history of war and peace. London 1911. 256 s.
- Ramus, Pierre:** Die historische entwicklung der friedensidee und des antimilitarismus. Lpz. 1908. 12 s.
- Schlieff, Eugen:** Der Friede in Europa. Eine völkerrechtlich-politische Studie. Lpz. 1892. 511 s.
- Schücking, Walther:** Die Organisation der Welt. Leipzig 1909. 84 s.
- Scott, James Brown:** The Hague Peace Conferences of 1899 & 1907. A series of lectures delivered before the John Hopkins University in the year 1908. 2 vols. I. The Conferences (887 sider). II. The documents (548 sider).
- Suttner, Bertha v.:** Die Haager Friedens Konferenz. Tagebuchblätter. Dresden 1900.
- Svensén, E:** Striden för freden. Sthm. 1910.
- Svenson, Axel:** Bort med krigsskildringarne och krigsförhållandet från uppfostran. Sthm. 1909. 60 sider.
- Tettenborn, Frau Alwine Dr. jur.:** Das Haager Schiedsgericht. Eine völkerrechtliche Studie. Bonn 1911. (Oversigtlig, med rik literaturfortegnelse.)
- Triebel, E.:** Was kann die Schule zur Förderung der Friedensbestrebungen beitragen? Minden 1897. 20 sider.
- Wavrinsky, Edward:** Fredsrørelsen. Sth. 1904. 18 s. (Ord och bild. 1904. H. 12.)
- Wicksell, Anna B:** Avrustningssträvandet och fredsarbetet. Foredrag 1911 (Svenska fredsforbundets skriftserier.)
- Fredsrørelsen. Sth. 1893. 38 s.
- Fredsrørelsen på 1890-talet. Sth. 1901. 53 s. (Verdandi. Sma skrifte-t. 99.)

Forsøk   Jensen & Co.'s
nye Citronmarmelade

der er særdeles behagelig i smak.

Erholdes i glas til 0.45 og 0.80.

JENSEN & Co., TORVGATEN 5 A

Frøknerne Hjelm

Broderiforretning :: Tegnekontor

Telf. 13370 - Øvre Slotsgate 15 B - Telf. 13370

Haandarbeider i stort udvalg

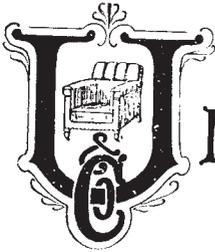
„*Au Corset gracieux*“

Kristiania, Prinsensgt. 26 b - Bergen, Olav Kyrresgt. 5

KORSETTER | største Utvalg
| bedste Facons
| syes efter Maal

Jenny Rasmussen & Konstance Jenssen

Telf. 12113 f - Prinsensgate 26 b - Telf. 12113 f

Tapetsere og Dekoratorere

UNGERSNÆSS & CO

Møbel- og Dekorationsforretning

Ø. Slotsgt. 4, Kristiania

SPECIALITET: SKINDMØBLER

Kjøp

COLONIAL, MEL OG FETEVARER

samt ferskt

KJØD OG FLESK

hos

O. MICHESENS Eftf., Brogaten 24.

I alle boglader faaes:

Kaptein de Gerlache: Landet som ikke vil dø.

Belgien og Belgierne under krigen. Rikt illustreret.
Pris 4.20, indb. 5 80.

Chr. L. Lange: Den europæiske Borgerkrig.

Pris 1.60.

Michael H. Lie: Luxemburg eller Belgien.

Pris 1.25.

H. ASCHEHOUG & CO.

„NORSKE KVINDER“

En oversigt over deres stilling og livsvilkaar i hundredeaaret 1814 - 1914.

Utgit av Marie Høgh.

Under redaktion av Fredrikke Mørck.

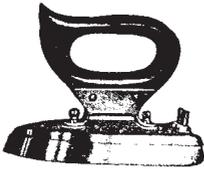
Berg & Høghs forlag.

K. V. H. skriver i »Tidens Tegn«: »Boken gjør rede for alt hvad kvinder hittil har utrettet i dette land. Den er i saa maate merkelig fuldstændig. — — — Hver livsstilling er behandlet av en fagkyndig; vi faar derfor fort væk besked om ting vi ikke vidste og andetsted ikke finder. Boken vil i al fremtid bli et værdifuldt kildekrift.« — —

Clara Thue Echell skriver i »For Hjem og Samfund«: »Det er en beretning som med sine sterke kjendsgjæringer maa ta os nutidskvinder dypt i hjerte og vilje — maa fylde os med tak og stolthet over det som er sked.« — —

„THERMA“, SCHWANDEN, SCHWEITZ

FABRIK FOR ELEKTRISKE KOKE- OG VARMEAPPARATER

Elektriske: Kokeplater, komfyrer, stekeovne, kokekar, strykejern, ovne, varmekolber, gjennomstrømningsapparater, varmtvandsbeholdere.

Faaes hos de fleste, som fører elektr. artikl.

Enerepræsentanter for Norge:

STORM & BULL, Ltd. A-S, CHRISTIANIA

„MERKUR“

ÆG- OG BAGEPULVER, VANILLESUKKER,
MANDEL-, CITRON- OG VANILLESENS

TIL BAGNING

er det bedste og af den Grund det for Tiden mest efterspurte og benyttede.

Paase at alt bærer det indregistrerede Navn

„MERKUR“

JOH. WESMANN ASSURANCE-BUREAU

PRINSENGATE 7 KRISTIANIA

BRAND, Sjø- OG KRIGSFORSIKRING

TELEFONER: 3816, 6602, 9044

TELEGRAFADR.: WESMANN

Det norske
Livsforsikringsselskap „**NORRØNA**“

Drammensveien 2 :: Kristiania

Fonds ca. kr. 2700000.00

Løpende forsikringssum ca. kr. 15000000.00

Overtar til billigste præmier:

Livsforsikringer med eller uten lægemundersøkelse og med præmiefrigivelse ved invaliditet paa grund av sykdom eller ulykke.

Barneforsikringer med præmiefrigivelse om forsikringstageren dør før forsikredes faldte 20de eller 25de aar.

Gaveforsikringer med opbør av præmiebetaling, om giveren dør for utbetalingstiden, og med aarlig livrente i det mellemliggende tidsrum.

Utstys- og livrenteforsikringer.

Harald Stange
Assuranceforretning
Kristiania

**RESTAURANT & SPISESAL
MONOPOL**

Akersgt. 61

(Tidl. Sig. Hansen)

Kaffefrokost — Middag — Aften. A la Carte hele Dagen.
Frydenlunds Øl — P. A. Larsens Vin serveres.

ALLIANCE Conditori & Café

Indgang Karl Johansgd. 33 og Rosenkrantzgd.

Serverings-, Bestillings- og Konfekthforretning

Altid det nyeste og bedste

Filialer:

ALLIANCE, Drammensvn. 6, VINDEREN CONDITOR! ved
Holmenkolbanen anbefales

Frøknerne BYE'S Privathotel

Kristiania — Carl Johansgd. 20

vis a vis Stortinget

Hyggelige Værelser - Moderate Priser

Telefon: { 77 77 k
19 142

Telegramadresse: Frøknerne Bye

Fru Byes Hotel

Hjørnet av Karl Johan og Akersgaten

HOTEL NOBEL

VINSTUEN NOBEL

KRISTIANIA

Telefon 13665

Telefon 13665

Fru Ryghs Hotel

Akersgaten 63^{IIII}

Frit beliggende ; Elevator ; Centraloppvarm. ; Elektr. Lys

Marie Karsten, Interiør-arkitekt

Tordenskjoldsgate 7, Kristiania

Tegninger til møbler og indretningsarbeider

Montering av villaer :: Indredning av forretningslokaler

A/S CHRISTIAN FALCHENBERG

ARTIKLER FOR SYKEPLEIEN

NEDRE SLOTSGATE 23

kun hos

SINGER CO.

Symaskin Aktieselskab,
Christiania, Nedre Slotsgate 25.

Utsalg overalt.

IRIS THESALON

TOSTRUPGAARDEN

Smørbrød, Sandwiches, Kager, kold & varm Lunch,
five o'clock tea, Vin, Øl, Mineralvand,
Kaffe, Chocolate, Bouillon.

Aabent fra 9 Form. til 12 Aften, Søndage fra 5—9 Efterm.

ANSIGTSPLEIE. Nyt for Kristiania.

Generende haar, fedtdannelser og alle slags vorter fjernes efter ny methode. (Ikke elektrolyse.) Lysbad for ujevn, grov hud, rød næse, frost o. l.

DAGNY BULL - TOSTRUPGAARDEN
INSTITUT FOR SKJØNHEDSPLEIE

AVSKRIVNINGSKONTORET

„YOST“

Dagny Jacobsen

KIRKEGATEN 17" :::: TELEFON 6573

LÆGER

Dagny Bang.

St. Olavsgt. 26^{III}. 11—1¹ 2.
Hud- og urinveisygdomme. Alm. praksis.
Telefon 6778.

Honorias Dietrichson.

Sorgenfrig. 18. 3—4. Telefon 15865.
Universitetsgt. 9. 1—2. Telefon 15163.
Massage.

Johanne Feilberg.

Wergelandsveien 7. 12¹ 2—2¹ 2.
Telefon 9133.

Aagot Haneborg.

Universitetsgt. 18. 11—1 & 5—6.
Telefon 8310 f.

Alexandra Ingier.

Chr. Augustsgt. 14. 1—2¹ 2 & 5—6.
Telefon 18782.

Louise Isachsen.

St. Olavsgt. 21 a. 12¹ 2—2 & 5—6.
Kvindesygdomme.
Telefon 1150.

LÆGER

Marie Kjøseth.

Universitetsgt. 2. 12—1.
Kvindesyddomme.
Telefon 2498.

Kristine Munch.

St. Olavsgt. 21 a. 10—12 & 4—5.
Telefon 1150.

Louise Ramm.

Chr. Augustsgt. 13. 12—2 & 4—5.
Kvindesyddomme.
Telefon 6092.

Inga Saeves.

Torvgt. 7. 1—3.
Hudsyddomme.
Telefon 196.

Valborg Sogn.

Fr. Stangsgt. 40. 1—4.
Telefon 290.

Regine Stang.

Inkognitgt. 28 b. 12—2.
Telefon 7900.

NORSK KVINDESAGSFORENINGSS FAGSKOLE I HUSLIG ØKONOMI,

Jubilæumsutstillingens **KRISTIANIA.** Sølvmedalje 1914
Oprettet 1900.

Nyt Kursus begynder 15de januar og 6te august.
Plan tilsendes. Stipendier for ubemidlede. Indmeldelser
sendes til skolen, Wergelandsvei 19 I, Kristiania.

NORSKE KVINDERS FREDSFORBUND

(tidligere den norske afdeling av kvindernes verdensfredsforbund)

Led av **Norske kvinders nationalraad** og derved tilsluttet „International Council of Women“.

Styret f. t.:

Randi Blehr, formand. **Pauline Horst**, viceformand. **Cläre Mjøen**, sekretær.

Lulla Uchermann. **Marie Kjennerud**, kasserer.

Fernanda Nissen, suppleant. **Helene Lassen**, suppleant.

(Formanden er f. t. medlem av komiteen for varig fred og kvindernes Haagkomité).

Aarskort à 1 krone indløses og indmeldelse av saavel mænd som kvinder sker hos
frk. **M. Kjennerud**, indeh. av viserguthureauet „Assistance“, Bogstad, 19. telf. 12091.

K. K. H. F.

Kr.a Kvindelige Handelsstands Forening

— Stiftet 1890 —

800 medlemmer — Regelmæssige møter — Kon-
tingent 3 kr. — Understøttelseskasse (kr. 43 500)
— Feriefond — Tuberkulosefond — Stipendier —
Kurser — Læseværelse

Ny Forretning i
Isenkram, Verktøi og Kjøkkenudstyr
er aabnet i Nytorvet 5, Hj. Torvgaden.

Udstyrsafdelingen disponeres af Hr. Hjalmar Syversen.

Godt Udvalg. **A/s STENSBAK** Rimelige Priser.

Foreningsmedlemmer Rabat.

Skotøimagasinet „GARANTI“

(INDEHAVER: NILS NILSSON)

TELEFON 7959 **TORVGADEN 11** TELEFON 7959

Adresse for
Norske Kvinders Haag-komite er
Peder Clausøns gt. 4
Kristiania

A. W. BRØGGERS BOKTRYKKERI A/S KRISTIANIA

Optrykk av originalen, Eidsvold Blad 1984

Optrykk 2015: Bedriftstrykkeriet AS

KUL COKES & VED

Grünerløkkens Kul- & Vedbolag

R. Erichsen

Kontor & Oplag: Sofenberggaden 19

Telefon 1088 - 19802 - 15896

BÆRUMS VERK

Udsalg: Torvgt. 3 :: Telefoner: 227 k og 12055

OVNE, KOMFURER, KAMINER

etc.

KUNST·HÅNDVÆRK· HANDEL·&·INDUSTRI

bestiller fordelagtigst
REPRODUKTIONER, TEGNINGER,
al slags FOTOGRAFERING
og MASKINRETUSCHE i
AKTIESELSKABET

"C/S"

10 PILESTRÆDET 10
... KRISTIANIA ...

FORLANG OVERSLAG PRØVEARBEJDER I ALLE
GENRENS FOREVISES

Aktieselskapet
Daily Margarinfabrik

Holbergs plads 3
Telf. 2470

Specialutsalg: Markveien 60

Hver dag nykjernet margarin!

Trygdhotellet

Pilestrædet 27, Kristiania

*Anbefales som det mest fordelagtige Hotel
at bo paa under Ophold i Hovedstaden.*

*80 Værelser med over 100 Senge,
Centralopvarmning, Bad, Elevator etc.*

Gjennemført renslig Stel.

Ypperlig Kjøkken.

Værelser fra kr. 1.50 til kr. 10.00

Brylluper og Selskaper mottages.

Telefoner: 13312 - 19822.

Kneipp Maltkaffe

(Kathreiners patent)

Fabrik og Lager hos A. Christensen, Christiania.
Hvorfor ikke bruke denne sunde Drik i hvert Hjem, naar den
har-saa mange Fordele?

Sund, nærende, billig.

1/2 og 1/4 Kg. Pakker 55 og 30 Øre. Brukes ublandet eller
blandet med Bønnekaffe.

En udmærket Drik for Barn.

Faaes hos Byens Colonialkjøbmænd.